

Nr 163

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rundradions fortsatta verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I propositionen nr 136 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 21 oktober 1966, dels berett riksdagen tillfälle att yttra sig över vad föredragande departementschefen anfört rörande rundradioverksamhetens organisation och fortsatta utveckling samt licensavgifterna för televisionen och ljudradion, dels föreslagit riksdagen att på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1966/67 under televerkets fond anvisa ett investeringsanslag av 4 500 000 kr., dels ock föreslagit riksdagen att medge att televerket lämnas i statsrådsprotokollet förordade beställningsbemyndiganden.

Propositionen

I propositionen föreslås att ett andra TV-program införs omkring årskiftet 1969/70. För detta bör utbyggnaden av ett nytt sändarnät påbörjas så snart som möjligt. Utbyggnaden avses ske i sådan takt att det nya TV-programmet redan från början kan mottas av drygt 75 % av befolkningen. För det nya sändarnätet föreslås dels investeringsmedel för innevarande budgetår, dels bemyndiganden för televerket att lägga ut beställningar på den utrustning som erfordras under de närmaste åren. Vidare bör Sveriges Radio tilldelas licensmedel för programförberedelserna, bl. a. för anställning och utbildning av personal för TV-2.

I propositionen förordas också en ny organisation för programverksamheten, som i sammanfattning innebär följande. Ledningen av Sveriges Radio utövas av styrelsen och radiochefen. Företaget bör ha sex självständiga programenheter: en för ljudradio, en för TV-1, en för TV-2, en enhet för utbildningsprogram och en för utlandsprogram. Distrikten bör utgöra en egen organisation. Därjämte bör finnas en självständig teknikavdelning.

Ledningen för de olika programenheterna bör ha ett direkt ansvar för resp. program. Därigenom skapas förutsättningar för rörelsefrihet och oberoende, variation och stimulerande tävlan, när det gäller idéer och utformning av programmen. För att skapa avsedd självständighet och stärka

kostnadsmedvetandet bör det för varje programenhet fastställas en kostnadsram, inom vilken enheten får göra sina egna dispositioner. Kostnadsramarna bör inte endast avse löner, gager och liknande direkta kostnader utan också kostnaderna för teknik, lokaler, utlagd produktion, filminköp m. m. Rekrytering av personal och avgöranden i andra personalfrågor av betydelse bör i allt väsentligt delegeras till resp. programenheter.

Speciellt intresse ägnas distriktens ställning. Motivet för en väl utbyggd regional organisation är att som ett positivt värde ta till vara den särprägel och den egenart som finns på skilda håll samt att kunna spegla utveckling och händelser i landets olika delar. För distrikten förordas en organisatorisk och ekonomisk ställning som bör skapa förutsättningar för ett väl utvecklat samarbete mellan distrikten och de centrala programledningarna.

I propositionen förordas med hänsyn till den utvidgade programverksamheten en ytterligare förstärkning av Sveriges Radios intresseförankring i samhället. Detta bör ske på liknande sätt som år 1956 då aktiekapitalet ökades efter överläggningar om dess storlek och fördelning. Därigenom bör en ytterligare breddning av folkrörelserepresentationen i Sveriges Radio kunna uppnås.

Radionämnden föreslås få en självständigare ställning. Den efterhandsgranskning nämnden utför har till främsta uppgift att pröva om radio- och TV-verksamheten bedrivs i enlighet med de allmänna riktlinjer som gäller för programverksamheten. I propositionen framhålls att radions och televisionens aktiva samhällsreportage och behandling av andra frågor som kan vara kontroversiella i och för sig motiverar en effektivisering av radionämndens arbete. Nämnden kan bl. a. med kort varsel behöva göra uttalanden om beriktigande av felaktig sakuppgift i radio- eller TV-program. Antalet ledamöter i radionämnden föreslås minskat från nuvarande 24 till 5.

I anslutning till starten av ett andra TV-program behövs en höjning av licensavgifterna. I fråga om licenserna förordas dessutom en omläggning till gemensam licens för radio och TV med kvartalsbetalning. Erforderlig licensavgift vid starten har beräknats till 40 kr. per kvartal, vilket jämfört med nuvarande licensavgifter motsvarar en höjning med 25 kr. per år. För hushåll med enbart radiomottagare föreslås en särskild radiolicens. Bilradiolicensen föreslås bli slopad. Vidare förordas gemensam fondering av licensmedel för radio och TV.

I statsrådsprotokollet redovisas de i förevarande sammanhang aktuella frågorna under följande rubriker och å nedannämnda sidor av protokollet:

I. Inledning	3—8
II. Programverksamhetens förutsättningar	9—26
III. Televisionen	27—42
IV. Ljudradion	43—54

V. Särskild rundradio	55—63
VI. Bildnings- och undervisningsverksamheten i radio och television	63—76
VII. Finansieringsfrågor	77—89
VIII. Konstitutionella och organisatoriska frågor	89—111
IX. Anslagsframställningar från Sveriges Radio	111—112

Departementschefens anförande återfinns i statsrådsprotokollet på s. 113—141.

Beträffande den närmare innebörden av Kungl. Maj:ts förslag får utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hultell m. fl.* (I: 340) och den andra inom andra kammaren av fröken *Ljungberg m. fl.* (II: 414), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en allsidig och samlande utredning rörande etermediernas roll i barns och ungdoms hemmiljö;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Werner* (I: 773) och den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 946), i vilka hemställts att riksdagen vid sin behandling av förevarande proposition måtte uttala sig för följande:

att radio-TV helt förankras i samhället och de folkliga organisationerna, att radio-TV:s utveckling och målsättning frikopplas från beslut om licensavgifterna,

att lekmannainflytandet bevaras i radionämnden och att denna får minst 15 ledamöter,

att försök görs att hålla egenproduktionen på nuvarande relativa nivå,

att Sveriges Radio övertar samtliga nyhetssändningar från TT,

att utskottet vid behandlingen av propositionen beaktar vad i motionerna i övrigt anförts om radio-TV:s ställning och funktion i samhället;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* (I: 774) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 949), i vilka yrkats att riksdagen måtte

I. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att distributionsnätet vid utbyggnaden för det andra televisionsprogrammet även utbygges i syfte att möjliggöra sändning av färgtelevision,

II. uttala att igångsättning av färgtelevisionssändningar bör ske samtidigt med att det andra programmet i televisionen börjar sändas,

III. uttala att ett organ för kostnadskontroll och räntabilitetsstudier inrättas inom Sveriges Radio,

IV. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Sveriges Radios egenproduktion begränsas till 40 procent av de totala originalsändningarna samt att den därigenom nödvändiga ökningen av inköpen sker hos s. k. fria producenter i vårt land,

V. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att i överenskommelsen mellan svenska staten och Sveriges Radio angående rundradioverksamheten intas en bestämmelse som reglerar skyldigheten att sända undervisningsprogram,

VI. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att en relativ omfördelning av resurserna inom Sveriges Radio sker med den målsättningen att 25 procent tillfaller distriktsorganisationen,

VII. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att radionämnden må bestå av 7 ledamöter;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Blomquist* (I: 775) och den andra inom andra kammaren av herr *Rubin m. fl.* (II: 957), i vilka yrkats att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att inom Sveriges Radios organisation inrättas ett programråd bestående av tjugoen ledamöter, att dessa ledamöter utses av Kungl. Maj:t, samt att instruktion för rådets verksamhet måtte utarbetas med beaktande av vad i motionerna framhållits;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Blomquist* (I: 776) och den andra inom andra kammaren av herr *Sjöholm m. fl.* (II: 959), i vilka yrkats att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att tidpunkten för introduktionen av färg-TV fastställes till årsskiftet 1969/70;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahlberg m. fl.* (I: 777) och den andra inom andra kammaren av herr *Jonasson m. fl.* (II: 950), i vilka yrkats att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att kommunerna helt befrias från skyldighet att erlagga radio/TV-licens för de mottagningsapparater, som nyttjas i skolorna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hilding m. fl.* (I: 778) och den andra inom andra kammaren av herr *Löfgren m. fl.* (II: 952), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära sådan ändring av gällande bestämmelser att i framtiden licensavgift kan avkrävas apparatinnehavare endast för radiomottagningsapparaten och ej för till mottagningsapparaten anslutna extra högtalare samt att vederbörande utskott utarbetar härför erforderlig lagtext;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 779) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 948), i vilka hemställts att riksdagen måtte

I. avstyrka vad Kungl. Maj:t i prop. nr 136 anfört rörande rundradioverksamhetens organisation och fortsatta utveckling samt licensavgifterna för TV- och ljudradio,

II. anvisa å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1966/67 under televerkets fond ett investeringsanslag å 4 500 000 kronor,

III. avslå av Kungl. Maj:t i prop. nr 136 begärt beställningsbemyndigande,

IV. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att 1966 års reklamutredning måtte i tilläggsdirektiv erhålla uppdrag att snarast utreda och framlägga förslag till erforderlig reglering av den reklamverksamhet som fordras för fristående, bl. a. av pressen ägt TV-företag, så att verksamheten kan påbörjas samtidigt med att de tekniska förutsättningarna för den andra kanalen föreligger, varvid det i propositionen nr 136 förutsatta och av Sveriges Radio drivna andra TV-programmet kan ersättas,

V. besluta att radionämnden måtte utses av riksdagen i stället för av Kungl. Maj:t;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundberg m. fl.* (I: 780) och den andra inom andra kammaren av herr *Löfgren m. fl.* (II: 953), i vilka hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att uppbörden av den kombinerade TV- och ljudradiolicensen av den som så önskar kan fullgöras i förskott för helt år i stället för en uppdelning i fyra olika terminer;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 781) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 956), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att

1. avslå propositionen i vad den avser ensamrätt för Sveriges Radio att sända även ett andra televisionsprogram,

2. a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag om ett från Sveriges Radio fristående reklamfinansierat företag för program 2 i TV, organiserat enligt i motionerna angivna riktlinjer, som tryggar en självständig programverksamhet utan inflytande på programmen från ägares eller reklamköparens sida och med samma förpliktelser i fråga om opartiskhet och mångsidighet som de vilka f. n. åvilar Sveriges Radio,

2. b) i den händelse förslaget i punkten 2. a) ovan avvisas bör de av radioutredningen och Sveriges Radio påvisade möjligheterna till ett tidigare påbörjande av starten av TV-2 utnyttjas, vilket bör ske senast den 1 januari 1969 och inte som departementschefen föreslagit först ett år senare,

3. uttala att viss del av TV-produktionen inom Sveriges Radio i förbilligande syfte i ökad omfattning bör utläggas i form av beställningar hos s. k. »fria producenter»,

4. uttala att erforderliga investeringar och förberedelser för färg-TV-

sändningar bör färdigställas senast under år 1970, så att dylika sändningar kan påbörjas senast följande år, för att genom ett sådant beslut en ur samhällsekonomisk synpunkt rationell planering av bl. a. den svenska TV-industriens kapacitet och av konsumenternas köp av färg-TV-apparater skall bli möjlig,

5. uttala att antalet ledamöter i radionämnden bör vara sju;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Mattson* (I: 782) och den andra inom andra kammaren av herr *Mellqvist* (II: 954), i vilka yrkats att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att antalet ledamöter i radionämnden fastställs till sju jämte tre suppleanter, att en av ledamöterna i radionämnden, företrädesvis sekreteraren, bör ha långvarig juridisk sakkunskap, samt i övrigt beakta de i motionerna framförda synpunkterna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Blomquist* (I: 783) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nelander* och *Zetterberg* (II: 955), i vilka hemställts

1) att en särskild avdelning med tillräcklig bemanning skapas för de religiösa programmen inom radio-TV,

2) att ett programråd med representanter för de kristna rörelserna tillsättes för radio/TV:s religiösa program,

3) att den för programgranskning avsedda radionämnden får sju ledamöter samt att föreskriften om juridisk kompetens för nämndens ordförande utgår,

4) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t i övrigt ger till känna vad i motionerna angivits beträffande programutformningen på det religiösa området — att i möjlig mån beaktas vid utformning av det kommande avtalet mellan staten och Sveriges Radio;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman m. fl.* (I: 784) och den andra inom andra kammaren av herr *Källstad* (II: 951), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t i lärarbesparande syfte begär skyndsamt utredning och förslag angående ökad användning av radio och TV för undervisningsändamål, särskilt beträffande följande punkter:

1. att beakta de möjligheter som kan komma att erbjuda sig genom s. k. särskild rundradio, innefattande även frågan om nyttjande av ytterligare sändningsmöjligheter med hjälp av regionala TV-, FM- och AM-stationer samt trådradionätet,

2. att antalet sändningstimmar i radion och TV utökas på lördags- och söndagsförmiddagar i ämnen av speciellt intresse för vuxna i arbetslivet,

3. att sändningstiden i ämnen för ungdom, som vill komplettera sin gymnasieutbildning för postgymnasiala studier, för yrkesundervisning och för husmödrar som önskar komplettera sina kunskaper i allmänhet och inför sitt återinträde på arbetsmarknaden, utökas,

4. att möjligheter till ett TV-, radio- och korrespondensuniversitet som komplement till nuvarande universitetsorganisation skyndsamt skapas,

5. att i samband med skolöverstyrelsens läroplansrevision för grundskolan och vid liknande revisioner för gymnasiala skolor undervisning via etermedia i ökad omfattning kommer till stånd,

6. att skolor i glesbygder och på öar genom eterburen undervisning får möjlighet i framtiden att stanna kvar på orten;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.* (I: 785) och den andra inom andra kammaren av herrar *Björkman* och *Kellgren* (II: 947), i vilka hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av möjligheterna att inrätta ett permanent nordiskt TV-program;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sörenson* (I: 787) och den andra inom andra kammaren av herr *Wiklund* i Stockholm *m. fl.* (II: 961), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar sig för inrättande av ett programråd av den art och storlek radioutredningen föreslagit (med förutsatt god representation i detta råd av folkrörelserna) eller, därest detta förslag inte kan godkännas, utbyggnad och effektivisering av det nu befintliga systemet med rådgivande programkommittéer för vissa intresseområden och sektorer i samhällslivet med särskild inriktning på bevakning av folkrörelsernas verksamhet och tillgodoseende av även deras berättigade intresse att bättre än f. n. komma till tals i etermedierna;

dels en inom första kammaren av herr *Strandberg* väckt motion (I: 786), vari hemställts att riksdagen måtte uttala att övergång till kombinerad licens och slopande av bilradiolicensen snarast bör ske under bibehållande av nu gällande licensavgifter;

dels en inom andra kammaren av herrar *Sjöholm* och *Rubin* väckt motion (II: 958), vari yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att en kommande utredning om reklamfinansierad TV måtte beredas tillgång till apparatur i syfte att genom provsändningar vinna erforderlig erfarenhet i den fråga utredningen har att behandla;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Wiklund* i Stockholm väckt motion (II: 960), vari yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t *dels* uttalar sig för införande av färg-TV i vårt land 1971 och för ett definitivt val av tekniskt färg-TV-system snarast möjligt, *dels* hemställer, att Kungl. Maj:t utan dröjsmål måtte för riksdagen framlägga de förslag, som ett sådant uttalande må erfordra.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna II: 414, I: 773, II: 949, II: 957, II: 959, I: 777, II: 952, I: 779, II: 953, II: 956, I: 782, II: 955, I: 784, I: 785, II: 961, I: 786, II: 958 och II: 960.

Utskottet

I förevarande proposition föreslås att ett andra TV-program införs omkring årsskiftet 1969/70. Avsikten har ursprungligen varit att starta programmet ett år tidigare. Med beaktande bl. a. av det samhällsekonomiska läget har det emellertid ansetts svårt att tillgodose önskemålet att både förbättra nuvarande program och snabbt bygga ut ett andra program. Ett alltför pressat tidsprogram innebär också vissa nackdelar från planerings- och förberedelsesympunkt. Den nu förordade utbyggnaden avses ske i sådan takt att det nya TV-programmet redan från början kan mottas av drygt 75 % av befolkningen mot drygt 60 % därest starten sker ett år tidigare.

Den sålunda angivna tidpunkten för starten av det andra TV-programmet har utskottet funnit sig kunna godtaga. Genom den längre förberedelse-tiden torde också en bättre planering av verksamheten uppnås inte minst i fråga om utbildning och personalrekrytering. Samtidigt bör rimligtvis strävandena att konsolidera och förbättra nuvarande TV-program underlättas.

I fråga om *programverksamhetens organisation* har departementschefen funnit det vara angeläget att finna ett system som ställer etermedierna fria från kommersiella intressens eller politiska gruppers ensidiga inflytande. En grundläggande förutsättning anges därvid vara att en fri etableringsrätt i etern är en omöjlighet redan på grund av det begränsade antalet frekvenser. Frihet i etern måste med denna utgångspunkt i första hand förenas med en medveten strävan till objektivitet och saklighet i det samlade programutbudet och innefatta möjligheter för olika åsikter och meningsriktningar att komma till tals samt garantier mot obehöriga påtryckningar. I anslutning härtill erinras om det i flera västeuropeiska demokratier förekommande »public service-systemet», d. v. s. ett system där man gett rätten till rundradiosändningar åt ett eller flera allmännyttiga företag som haft stor självständighet och frihet att verka som »en rundradio i allmänhetens tjänst». Företagen anses i de flesta fall ha lyckats bevara sin integritet, sin självständighet och sitt oberoende. De anses också ha i stor utsträckning svarat för de djärva initiativen, förnyelsen av programstoffet och originaliteten i presentationen.

Förslaget att i Sverige införa kommersiell privatägd television avvisas helt i propositionen under hänvisning bl. a. till erfarenheterna från andra länder. Som huvudskäl mot kommersiell TV anföres för det första att den skulle innebära generellt sett sämre kvalitet på programmen och en minskad valfrihet för publiken. Vidare anses den innebära uppenbara risker för att mediet blir utnyttjat för de ekonomiska och politiska intressen som finansörerna representerar. Ett företag utan egna kommersiella intressen anges också vara den bästa för att inte säga den ena garantien för att vä-

sentliga lokala och regionala synpunkter verkligen speglas i ett landsomfattande program.

Utskottet ansluter sig för sin del till sålunda anförda synpunkter. Dessa ligger också helt i linje med riksdagens tidigare ställningstaganden i denna fråga. Utskottet vill därvid erinra om att riksdagen så gott som varje år efter dess beslut 1956 om televisionens införande i vårt land haft att pröva motionsledes väckta yrkanden om reklamfinansierad TV och fri etableringsrätt m. m. samt därvid avvisat dessa. Någon anledning att nu ändra ståndpunkt föreligger enligt utskottets uppfattning icke — så mycket mindre som inga nya skäl förebragts till stöd härför.

Ej heller kan utskottet tillstyrka att vid sidan av Sveriges Radio inrättas ett icke privatägt kommersiellt företag, finansierat helt med reklaminkomster. Ett system med Sveriges Radios verksamhet licensfinansierad och ett med TV-reklam förbehållet företag skulle i realiteten innebära att vid sidan av Sveriges Radio ett kommersiellt monopol på TV-reklam etablerades. Konkurrensen mellan företagen skulle heller inte komma att ske på lika villkor, eftersom det ena företaget skulle finansieras genom licensavgifter och det andra genom reklaminkomster. Därest endast reklamfinansiering eftersträvas, kan man f. ö. som departementschefen framhållit lika gärna föreslå reklamsändningar i Sveriges Radios program. Utskottet, som icke funnit sig kunna förorda något sådant, vill i anslutning härtill erinra om att med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 14 oktober 1966 särskilda sakkunniga tillkallats för att verkställa utredning rörande reklamens verkningar med särskild hänsyn till reklamsändningar i televisionen.

Det anförda innebär att utskottet avstyrker de i motionerna I: 779 och II: 948 samt I: 781 och II: 956 framförda yrkandena i dessa frågor. Utskottet avstyrker alltså även yrkandet i sistnämnda båda motioner om skyndsamt utredning och förslag om fristående reklamfinansierat företag för TV 2. Likaledes avstyrkes förslagen i motionerna I: 779 och II: 948 om tilläggsdirektiv till 1966 års reklamutredning.

Ej heller kan utskottet finna behov föreligga av att, som i motionen II: 958 yrkats, riksdagen fattar särskilt beslut om att utredningen om reklamfinansierad TV måtte beredas tillgång till apparatur för provsändningar. Motionen avstyrkes följaktligen.

Det finns enligt departementschefen ingen anledning att ändra de grundläggande principerna för rundradioverksamheten i vårt land. Ljudradion och TV bör således även i fortsättningen bedriva en i förhållande till statsmakterna och sidointressen självständig verksamhet. En kraftig ökning av sändningstiden anses ge en vidgad valfrihet för publiken. Den ökade sändningstiden måste dock i detta syfte medföra en större variation av programutbudet som tillgodoser skilda publikintressen och en rimlig grad av samordning i programsättningen.

En ökad sändningstid erbjuder såsom i propositionen framhållits ett vid-

gat register för dem som skapar programmen. Det bereder utrymme för flera programtyper och fler människor får möjlighet att delta i programarbetet. De kan representera starkt varierande temperament och infallsvinklar på problemen. Det gäller sålunda att skapa en organisation som så starkt som möjligt kan låta mångsidighet och mångfald komma till uttryck i de program som bjuds allmänheten. Utskottet vill i detta sammanhang också understryka Sveriges Radios kulturella ansvar och dess kulturfostrande uppgift.

Departementschefen säger sig ha övervägt möjligheten att skapa två helt fristående företag med likvärdiga ekonomiska möjligheter för sitt arbete. Med hänsyn till de kostnadsökningar bl. a. med avseende på teknisk och administrativ uppbyggnad detta skulle medföra avvisas dock den lösningen. Avsevärda svårigheter skulle vidare uppstå att ernå en med hänsyn till intresset av att ge publiken valfrihet rimlig samordning av programsättningen.

Den organisation för programverksamheten som departementschefen förordar innebär i sammanfattning följande.

Ledningen av Sveriges Radio utövas av styrelsen och radiochefen. Företaget skall ha sex självständiga programenheter: en för ljudradio, en för TV1, en för TV2, en enhet för utbildningsprogram och en för utlandsprogram. Distrikten skall utgöra en egen organisation. Därjämte skall finnas en självständig teknikavdelning.

Ledningen för de olika programenheterna får ett direkt ansvar för resp. program. Därigenom skapas förutsättningar för rörelsefrihet och oberoende, variation och stimulerande tävlan, när det gäller idéer och utformning av programmen. För att skapa avsedd självständighet och stärka kostnadsmedvetandet fastställs det för varje programenhet en kostnadsram, inom vilken enheten får göra sina egna dispositioner. Kostnadsramarna avser inte endast löner, gager och liknande direkta kostnader utan också kostnaderna för teknik, lokaler, utlagd produktion, filminköp m. m. Rekrytering av personal och avgöranden i andra personalfrågor av betydelse delegeras i allt väsentligt till resp. programenheter.

Utskottet tillstyrker för sin del ett genomförande av den sålunda föreslagna organisationen men vill i anslutning härtill understryka vikten av att de kostnadsramar som årligen fastställs för televisionens båda programledningar är likvärdiga. Detta innebär att då det nya program 2 i TV byggts ut så att sändningstiden där är densamma som i program 1 de båda programledningarna bör tilldelas lika stora belopp. Innan program 2 nått en sådan utbyggnadsgrad bör ramarna i huvudsak bestämmas i relation till de sändningstider som gäller för resp. programkanal.

Beträffande distriktens ställning framhålles att speciellt intresse bör ägnas frågan härom. Motivet för en väl utbyggd regional organisation anges vara att som ett positivt värde ta till vara den särprägel och den egenart

som finns på skilda håll samt att kunna spegla utveckling och händelser i landets olika delar. För distrikten förordas en organisatorisk och ekonomisk ställning som anses skapa förutsättningar för ett väl utvecklat samarbete mellan distrikten och de centrala programledningarna.

Den i propositionen sålunda föreslagna organisationen av Sveriges Radios programverksamhet har bl. a. syftat till att ekonomiskt och programmässigt stärka distriktens ställning. Tanken har därvid varit att åstadkomma en bättre programbevakning av landets olika delar och att säkerställa att de regionalt producerade programmen bereds ett ökat utrymme i riksprogrammen. Utskottet vill för sin del understryka angelägenheten av att en sådan förbättring av betingelserna för den regionala programverksamheten kommer till stånd. Utan att vilja mera exakt ange den andel av programproduktionen som distrikten bör svara för — vilket kan vara både principiellt och praktiskt olämpligt — finner utskottet en rimlig målsättning vara att omkring en fjärdedel av programproduktionen sker regionalt. Att — på sätt i motionerna I: 774 och II: 949 yrkats — direkt föreskriva en häremot svarande procenttilldelning har utskottet dock icke funnit sig berett tillstyrka samt avstyrker därför motionerna i denna del.

I motionerna I: 774 och II: 949 har bl. a. yrkats att ett organ för kostnadskontroll och räntabilitetsstudier inrättas inom Sveriges Radio. Utskottet, som i och för sig finner motionärernas yrkande beaktansvärt, vill dock framhålla, att inom företaget redan bedrivs en omfattande verksamhet av sådant slag. Dessutom vill utskottet understryka att den nya programverksamheten förutsätter ett effektivt fungerande ekonomisk-administrativt system inom företaget. Detta avses grunda sig på kännedom om alla relevanta kostnadsfaktorer och medge tillfredsställande budgetering och budgetuppföljning, interndebitering av kostnader samt för- och efterkalkylering av program, vilket allt utskottet finner synnerligen angeläget. Inom Sveriges Radio pågår redan ett utredningsarbete, som beräknas ge underlag för utformning av ett sådant mera utvecklat ekonomisk-administrativt system. En mera långsiktig ekonomisk planering av företagets hela verksamhet avses också enligt propositionen komma till stånd — i syfte att ge underlag för en avvägning på sikt av kostnader och intäkter i rundradioverksamheten. En sådan planering — vilken utskottet likaledes finner angelägen — avses utföras av Sveriges Radio och televerket i samarbete och med ett samordningsansvar hos endera av dem. Beträffande formerna m. m. härför avser departementschefen återkomma i annat sammanhang.

Vad sålunda anförts torde innebära ett tillgodoseende i allt väsentligt av motionärernas syfte. Med hänsyn bl. a. härtill synes motionerna inte böra föranleda någon riksdagens särskilda åtgärd.

Vad departementschefen anfört beträffande gemensamma organ har inte givit utskottet anledning till erinran. Detta innebär bl. a. att icke oväsentliga besparingar kan uppnås genom inrättande av sådana organ inom

särskilt angivna programområden. En dubbelbevakning av vissa större evenemang såsom exempelvis en Nobelfest, ett statsbesök eller en sporthändelse bör således inte förekomma. Vidare torde en fullt utbyggd nyhetsorganisation på varje programenhet medföra en betydande merkostnad. En gemensam nyhetsredaktion bör i stället inrättas som en service åt de självständiga programenheterna. Den skall svara för insamling, bearbetning och utsändning av korta nyhetsprogram av enbart faktagivande karaktär, medan de olika programenheterna bör vara fria att söka också andra nyhetskällor men koncentrera sina insatser på kommentar, analys och reportage. Det kan inte heller vara motiverat att både ljudradion och de båda TV-programmen var för sig skall disponera över egna symfoniorkestrar. En samverkan härvidlag bör därför ske. Samordning bör också ske av vissa inköp och anskaffningar. Ett gemensamt organ bör vidare lämpligen inrättas för engagemang av artister och musiker etc. samt för upphandling av hyrfilmer. Detsamma torde gälla för kontakterna med Eurovisionen och Nordvisionen jämte övriga utländska radio- och TV-företag.

Det i motionerna I: 773 och II: 946 framställda yrkandet att riksdagen i förevarande sammanhang skall uttala sig för att samtliga nyhetssändningar från TT övertas av Sveriges Radio har utskottet icke funnit sig kunna biträda. Spörsmålet härom torde f. ö. närmast vara en förhandlingsfråga mellan radioföretaget och TT, vartill riksdagen inte bör ta ställning.

I fråga om *företagsledningen* innebär propositionen att företaget skall ha en stark sådan som bär ansvaret för att samplaneringen genomförs, att riktlinjerna för företagets verksamhet upprätthålls samt att verksamheten i stort bedrivs ekonomiskt och rationellt. Även i fortsättningen skall finnas en överenskommelse mellan staten och radioföretaget som innefattar de allmänna riktlinjerna för programverksamheten. Det anses självklart kunna krävas av företagsledningen att den med kraft skall kunna ingripa om den finner att programverksamheten i något hänseende skulle bedrivas på ett sätt som inte är förenligt med de angivna riktlinjerna.

För att programenheterna skall få den självständighet som är önskvärd begränsas samordningen av programplaneringen i princip till fördelning av sändningstider på olika huvudkategorier, exempelvis nyheter, underhållning, teater etc. Det blir företagsledningens uppgift att se till att denna samplanering kommer till stånd. Med en sådan ordning uppnås att program av samma typ inte sänds på samma tid och att man får de gemensamma ut- och ingångar mellan programmen som behövs för att publiken skall kunna på ett smidigt sätt växla mellan kanalerna.

I förhållande till programledningarna skall radiochefen ha att verka för att avsedd självständighet, variation och programkvalitet upprätthålls, men han skall också övervaka att Sveriges Radios förpliktelser enligt lag och avtal iakttas och att inom företaget utfärdade programregler efterföljs. En central samordning erfordras i fråga om anordnandet av partipolitiska

program och andra program, där bestämmelserna om opartiskhet ställer speciella krav på en för företaget enhetlig policy. Företagsledningen har vidare att företräda företaget i avtals- och löneförhandlingar, att framlägga företagets medelsäskanden och redovisa utbyggnadsbehov etc. samt att besluta om dispositionen av anvisade medel genom att fastställa kostnadsramar för de olika programenheterna i företaget. Slutligen har företagsledningen att tillsammans med ledningarna för programenheterna och teknik-enheten svara för långsiktig planering av rundradiorörelsen.

Vad departementschefen anfört härom har ej givit utskottet anledning till erinran liksom ej heller uttalandena rörande *långtidsplanering* och *byggnadsärendenas handläggning*.

Med avseende på *konstitutionella frågor* innebär Kungl. Maj:ts förslag att, med hänsyn till den utvidgade programverksamheten, en ytterligare förstärkning av Sveriges Radios intresseförankring i samhället kommer till stånd. Detta avses ske på liknande sätt som år 1956, då aktiekapitalet ökades efter överläggningar om dess storlek och fördelning. Breddningen av intresserepresentationen i företaget avses ske genom att en nyteckning av aktier — motsvarande exempelvis en fördubbling av aktiekapitalet — i huvudsak kommer folkrörelserepresentationen till godo. Frågan om aktiekapitalets storlek och den närmare fördelningen av aktieposterna blir i första hand en förhandlingsfråga mellan staten och de nuvarande aktieägarna och avses tas upp till avgörande först sedan riksdagen tagit ställning till utbyggnaden och riktlinjerna för verksamheten i stort.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och har inte heller något att erinra mot förslaget att styrelsen även i fortsättningen skall ha ett odelat ansvar för företagets verksamhet och alltjämt bestå av 11 ledamöter.

Radionämnden föreslås få en självständigare ställning. Den efterhandsgranskning nämnden utför har till främsta uppgift att pröva om radio- och TV-verksamheten bedrivs i enlighet med de allmänna riktlinjer som gäller för programverksamheten. I propositionen framhålls att radions och televisionens aktiva samhällsreportage och behandling av andra frågor som kan vara kontroversiella i och för sig motiverar en effektivisering av radionämndens arbete. Nämnden kan bl. a. med kort varsel behöva göra uttalanden om beriktigande av felaktig sakuppgift i radio- eller TV-program. Antalet ledamöter i radionämnden föreslås minskat från nuvarande 24 till 5.

Det i anslutning här till i motionerna I: 773 och II: 946 framförda yrkandet att radio-TV helt förankras i samhället och de folkliga organisationerna — genom att pressen och näringslivet utesluts från representation i företaget — kan utskottet inte biträda och avstyrker följaktligen motionerna i denna del.

Beträffande antalet ledamöter i radionämnden har detta i sistnämnda motioner ansetts böra vara 15. I motionerna I: 774 och II: 949 samt I: 781 och II: 956 föreslås antalet bli sju samt i motionerna I: 782 och II: 954 sju

jämte tre suppleanter. I sistnämnda båda motioner föreslås dessutom att en ledamot, företrädesvis sekreteraren, skall ha juridisk sakkunskap. Även i motionerna I: 783 och II: 955 yrkas att antalet ledamöter skall bestämmas till sju, varvid dock föreskriften om juridisk kompetens för ordföranden anses kunna utgå.

Utskottet har vid sin prövning av förevarande fråga funnit starka skäl tala för en ökning av antalet ledamöter i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag. Med hänsyn sålunda till nämndens ställning samt angelägna och grannliga arbetsuppgifter anser utskottet antalet ledamöter böra uppgå till sju. En av ledamöterna — dock nödvändigtvis icke ordföranden — bör vara en erfaren jurist.

Det i motionerna I: 779 och II: 948 framförda yrkandet att radionämnden skall utses av riksdagen kan utskottet icke biträda och avstyrker därför motionerna i denna del.

I motionerna I: 775 och II: 957 samt I: 787 och II: 961 har yrkats att ett särskilt programråd måtte inrättas för Sveriges Radio. Inrättandet av ett sådant skulle emellertid enligt utskottets uppfattning på ett i skilda avseenden olyckligt sätt verka förhindrande och försvårande för verksamhetens fria och obundna utövande. Om ett sådant organ skall få någon egentlig betydelse, synes risken vara stor att det utvecklas till en överinstans över Sveriges Radio i programfrågor samt att en form av förhandscensur tillskapas. Såsom enbart rådgivande organ åter — utan formella befogenheter att fatta bindande beslut — kan det befaras bli relativt betydelselöst men likväl bli ett tyngande byråkratiskt organ. Dess existens skulle vidare sudda ut ansvarsgränserna. Utskottet kan därför inte biträda motionärernas yrkanden men vill i sammanhanget erinra om de programkommittéer som redan nu finns och som även i fortsättningen förutsätts vara verk samma samt de möjligheter som genom dessas arbete erhålls att få en levande och nära kontakt med skilda intressegrupper och ämnesområden.

Av liknande skäl kan utskottet ej heller tillstyrka de i motionerna I: 783 och II: 955 framställda yrkandena om beslut av riksdagen att en särskild avdelning för de religiösa programmen inrättas inom radio-TV samt att speciellt programråd för de religiösa programmen tillsätts m. m. Såsom hittills torde sålunda få ankomma på företagens ledning att inom den ram för programverksamhetens allmänna inriktning och utformning som anges i avtalet mellan staten och företaget pröva härmed sammanhängande frågor. Motionerna avstyrkes följaktligen.

Ej heller har utskottet funnit sig kunna tillstyrka det i motionerna I: 785 och II: 947 framförda förslaget om särskild utredning av möjligheterna att införa permanent nordiskt TV-program. Såsom motionärerna erinrat om pågår emellertid redan ett omfattande samarbete de nordiska radio- och TV-företagen emellan, såväl på det tekniska området som programmässigt.

En ytterligare utveckling härav torde vara att förvänta och framstår även enligt utskottets uppfattning som önskvärd.

Utskottet vill dessutom i likhet med departementschefen erinra om de möjligheter härvidlag som Nordvisionen erbjuder. Rundradioföretagen i Norden har sålunda redan funnit en smidig och ändamålsenlig form av samarbete som innebär goda förutsättningar för program med nordisk prägel, för gemensamt producerade program och för programutbyte. En ökad sändningstid ger också förbättrade möjligheter till nordiskt samarbete på ljudradions och televisionens område.

Beträffande *bildnings- och utbildningsverksamhet* erinras i propositionen om att den verksamhet av ifrågavarande slag som f. n. bedrivs av Sveriges Radio avser dels program för i första hand grundskolans, fackskolans och gymnasiet behov — s. k. skolradio-TV — dels program av folkbildningskaraktär. Skolradio-TV-verksamheten, som finansieras med särskilda över riksstaten anvisade anslagsmedel, bedrivs i samråd med vederbörande utbildningsmyndigheter och byggs successivt ut i huvudsaklig överensstämmelse med en av radioutredningen tidigare framlagd, i 1964 års statsverksproposition redovisad utvecklingsplan. Folkbildningsprogrammen faller inom ramen för Sveriges Radios allmänna licensfinansierade programverksamhet.

Vid sina överväganden om rundradions utvecklingsmöjligheter har radioutredningen skilt mellan olika slag av programaktiviteter, nämligen dels sådana som ingår som led i målinriktade studier vilka åsyftar viss kompetens och anknyter till det allmänna skol- och utbildningsväsendets kurser, dels sådana som har folkbildningskaraktär och avser fria ej målinriktade studier. Det förra slaget av aktiviteter sammanfattas under benämningen utbildningsradio-TV — som förutom nuvarande skolradio-TV inrymmer olika slag av målinriktad vuxenutbildning — medan det senare slaget av aktiviteter går under benämningen studieradio-TV.

Utskottet finner i likhet med departementschefen att etermedierna i ökad utsträckning bör kunna tas i anspråk för utbildnings- och bildningsändamål. Såsom i propositionen framhållits kan det dock finnas anledning att ställa sig tveksam till den av utredningen föreslagna gränsdragningen av utbildnings- och bildningsområdet. I fråga om de program som av utredningen betecknats som tillhörande studioradio-TV synes dessa sålunda i huvudsak vara av den karaktär att de rimligtvis bör falla inom Sveriges Radios allmänna programverksamhet och av radioföretaget bör beaktas i samband med den fortsatta allmänna programutvecklingen. Beträffande vuxenutbildningen hänvisas i propositionen till de förslag härom som kommer att föreläggas 1967 års riksdag. Vad avser de förslag som i vissa motioner anförts om programverksamheten på utbildnings- och främst då vuxenutbildningsområdet — bör dessa enligt utskottet prövas i samband därmed.

Till den del förslagen avser vad som enligt det föregående är att betrakta som allmänna programfrågor bör det, såsom nämnts, vara Sveriges Radios sak att beakta dessa inom ramen för sitt programansvar.

Utskottet avstyrker med hänsyn härtill de i motionerna I: 784 och II: 951 framställda yrkandena att riksdagen nu begär särskild utredning samt förslag rörande en utökning av antalet sändningstimmar för sådan verksamhet och för korrespondensuniversitet per radio-TV m. m.

Ej heller kan utskottet tillstyrka att — på sätt i motionerna I: 774 och II: 949 yrkats — riksdagen nu beslutar att Sveriges Radio i avtalet med staten skall åläggas skyldighet att sända undervisningsprogram. Utskottet vill dock i anslutning härtill understryka departementschefens förenämnda uttalande om behovet av att i ökad utsträckning ta etermedierna i anspråk för utbildnings- och bildningsändamål samt att det i programkanalerna bör finnas utrymme för en fortsatt utbyggnad av den programverksamhet, som redan bedrivs på detta område, och för en utvidgning av densamma till nya utbildningsstadier och bildningsformer.

I fråga om *särskild rundradio* framhåller departementschefen att radioutredningen vid sina överväganden av förutsättningarna för ett ökat utnyttjande av etermedierna för utbildnings- och bildningsverksamhet även beaktat de möjligheter, som kan komma att erbjuda sig genom den av utredningen föreslagna s. k. särskilda rundradion.

Utredningens förslag anses dock vara alltför skissartat för att kunna läggas till grund för några närmare ställningstaganden. Härtill kommer att man ännu inte med full säkerhet kan uttala sig om kanalklyvningssystemets tekniska användbarhet och tillförlitlighet. Härför fordras ytterligare prov under viss tid. För det fall tekniska och ekonomiska betingelser för systemets användning skulle konstateras föreligga säger sig departementschefen emellertid vara beredd att överväga frågan om en fortsatt utredning av förutsättningarna och formerna för utnyttjandet av ifrågavarande sändningsmöjligheter. En sådan utredning anses även bära innefatta frågan om nyttjande av de ytterligare sändningsmöjligheter, som kan åstadkommas med hjälp av lokala TV-, FM- och AM-stationer samt trådradionätet. I sammanhanget anses bära kartläggas vilket intresse som kan föreligga hos olika undervisningsmyndigheter, intresse- och bildningsorganisationer, folkrörelser etc. Vidare bör närmare övervägas i vilken utsträckning föreliggande programbehov kan och bör tillgodoses genom tilldelning av sändningsrätt, i vilka administrativa och juridiska former sådan rätt bör meddelas och vilket programinnehåll sändningsrätten bör avse.

Utskottet delar departementschefens uppfattning härvidlag och finner följaktligen ingen anledning föreligga att — såsom i motionerna I: 784 och II: 951 yrkats — en särskild framställning i ämnet nu göres från riksdagens sida. Motionerna avstyrkes därför i denna del.

Beträffande *televisionens utbyggnad* anföres i propositionen att de former,

i vilka programutvecklingen härefter skall ske, har samband med bl. a. det förslag till organisation av programverksamheten som framlagts. Det sägs vara angeläget att televisionens båda program såvitt möjligt utvecklas under likvärdiga betingelser, bl. a. i fråga om sändningstiden. Redan i starten måste program 2 få en så pass väl tilltagen sändningstid, att det kan ges någorlunda slagkraft och profil och av publiken uppfattas som ett alternativ till program 1. En sändningstid av omkring 20 timmar per vecka — motsvarande en programtid av 2,5—3 timmar per dag — framstår som en lämplig volym vid igångsättningen av det nya programmet. De fortsatta ökningarna av televisionens sändningstider bör i sin helhet komma program 2 till godo ända fram till den tidpunkt, då sändningstiden där är densamma som i program 1. Det innebär alltså, att sändningstiden i sistnämnda program fram till angivna tidpunkt i princip bör bibehållas vid nuvarande nivå, dvs. drygt 40 timmar per vecka.

I syfte att dämpa trycket på företagets utbildningsapparat och administrativa resurser genom en något mindre omfattande rekrytering under de närmaste åren anses utrymmet för den personalkrävande andelen egenproduktion i programutbudet böra relativt minskas från f. n. ca 55 % av de totala originalsändningarna till förslagsvis något under 50 % i inledningskedet. En sådan åtgärd beräknas medge en minskning av nyanställningsbehovet under förberedelsetiden med ca 25 %. Med hänsyn härtill och eftersom det dessutom förutsättes att den extra programproduktion som följer med förberedelserna inför starten av program 2 inte skall leda till någon temporär ökning av sändningstiden i nuvarande TV-program beräknas medelsbehovet i anledning av förberedelserna till 21,8 milj. kr. Utifrån den ändrade förutsättningen att det andra TV-programmet skall starta kring årsskiftet 1969/70 bedöms inte någon del av angivna belopp behövas tas i anspråk under innevarande budgetår. Däremot bör ett belopp av 5 milj. kr. beräknas för förberedelser under budgetåret 1967/68.

Medel beräknas vidare för en viss allmän konsolidering och förstärkning av såväl den administrativa sidan som programsidan av Sveriges Radios organisation, detta för att göra företaget bättre rustat att möta de ökade krav som den förestående programexpansionen innebär. Dessutom beräknas medel för vissa inredningsarbeten och utrustningsanskaffningar av vilka en del avser distrikten. Sammanlagt upptas för 1967/68 — med inräknande av de nyssnämnda förberedelsekostnaderna avseende nämnda budgetår — ett belopp av 156 milj. kr. för televisionens program- och driftkostnader, vilket innebär en ökning i förhållande till innevarande budgetår med 25 milj. kr. Ökningen innefattar sedvanligt tillägg för löne- och prisstegringar. För den regionala programverksamheten anses det vara angeläget, att ett nytt radio- och TV-hus i Göteborg så snart som möjligt kommer till utförande. Med hänsyn till det rådande arbetsmarknadsläget i göteborgsregionen förklarar

sig departementschefen dock inte beredd att nu ta ställning till tidpunkten för byggnadsföretagets utförande.

Utskottet har i nu förevarande sammanhang inte funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts sålunda framlagda förslag.

Det i motionerna I: 773 och II: 946 framlagda yrkandet att försök görs att hålla egenproduktionen på nuvarande relativa nivå avstyrkes av utskottet.

Ej heller har utskottet funnit sig berett tillstyrka yrkandet i motionerna I: 774 och II: 949 att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att Sveriges Radios egenproduktion begränsas till 40 % samt att härigenom erforderlig ökning av inköpen sker hos s. k. fria producenter. Detsamma gäller yrkandet i motionerna I: 781 och II: 956 om sådana inköp. Företagets programproduktion bör dock i princip ske i konkurrens med fria producenter samt med vederbörligt beaktande av de synpunkter härom som framförts såväl i propositionen som i förenämnda motioner. Under hänvisning till det anförda avstyrkes motionerna i nämnda delar.

Enligt den föreslagna *utbyggnadsplanen* kommer vid starten och under de närmaste månaderna därefter praktiskt taget hela Svealand och Götaland, större delen av norrländska kustlandet längs radiolänklinjen Gävle—Sundsvall—Boden samt östersundsområdet att nås med det nya programmet. Under budgetåret 1970/71 koncentreras utbyggnadsarbetena huvudsakligen till de inre och norra delarna av Norrland. Redan vid utgången av nämnda budgetår dvs. fyra och ett halvt år efter utbyggnadsbeslutet och ett och ett halvt år efter starten av program 2 — beräknas en täckningsgrad av 93 % ha uppnåtts. Denna utbyggnadstakt innebär en investeringskostnad av 152 milj. kr. under femårsperioden 1966/67—1970/71, därav 7 milj. kr. under 1966/67, 10 milj. kr. under 1967/68, 26 milj. kr. under 1968/69, 50 milj. kr. under 1969/70 och 59 milj. kr. under 1970/71.

Därefter återstår investeringar för täckning av kvarstående områden. Det gäller närmast vissa glesbygder och mera avgränsade geografiska områden med ogynnsamma topografiska förhållanden. Kompletterande investeringar erfordras även för att öka distributionsnätets driftsäkerhet. Kostnaderna för de återstående utbyggnads- och kompletteringsarbetena har i 1966 års prisläge beräknats uppgå till närmare 250 milj. kr.

Det för innevarande budgetår erforderliga beloppet — 7 milj. kr. — ryms delvis inom ramen för det för budgetåret anvisade investeringsanslaget till rundradioanläggningar. Till ett belopp av 4,5 milj. kr. krävs emellertid ytterligare medelsanvisning på tilläggsstat till innevarande års riksstat. Utskottet tillstyrker en sådan medelsanvisning.

Vad beträffar det för budgetåren 1967/68—1970/71 beräknade medelsbehovet tillstyrker utskottet vidare att televerket — för att kunna göra erforderliga materielbeställningar — lämnas bemyndigande att ikläda sig betalningsansvar intill de för resp. år upptagna beloppen. Utskottet kan följaktligen icke biträda det i motionerna I: 779 och II: 948 framlagda yrkandet om avslag å Kungl. Maj:ts förslag om sådant bemyndigande.

Departementschefen är inte beredd att nu ange en tidpunkt för *införande av färg-TV* i Sverige. Som motivering härför anföres dels samhällsekonomiska skäl och dels de fördelar ur teknisk-ekonomisk synpunkt på produktionssidan och från konsumentsynpunkt, när det gäller mottagarnas utförande och pris, som kan vinnas genom att avvakta utvecklingen utomlands. Utbyggnaden av sändarnätet för TV 2 sker tekniskt så att nätet medger sändning av färg-TV. En tillbyggnad av sändarnätet för TV1 så att detta nät också kan sända färg-TV beräknas enligt vad utskottet erfarit ta en tid av ca två år och dra en kostnad av ca 15 milj. kr. Därest en utbyggnad av sändarnätet för TV 2 beslutas, är således kostnaderna för erhållande av färgsändningsmöjligheter på båda näten ganska ringa. Samhällsekonomiskt skulle det däremot innebära betydande påfrestningar om allmänhetens inköp av färg-TV-mottagare bleve av stor omfattning och tidsmässigt koncentrerade. Utländska erfarenheter har visserligen sagts tala för att någon mycket kraftig och omedelbar uppgång i apparatanskaffningen icke kommer att äga rum då färg-TV-sändningar introduceras. Å andra sidan kan ett tryck komma att uppstå genom att många hushåll i Sverige redan nästkommande år lär få möjlighet att motta färg-TV-överföringar från utlandet. Den svenska industrien har angetts behöva minst 18 månaders varsel innan svenska apparater kan saluföras. Utskottet har också inhämtat, att även om den svenska industrien kommer med i produktionen ca 25 % av apparatvolymen bedöms komma att utgöras av importprodukter. Från industriens sida görs gällande att ju längre framåt i tiden man skjuter på frågan om införande av svensk färg-TV-sändning ju större del kommer att importeras genom att den svenska industrien då kommer i ett sämre konkurrensläge. En annan faktor av betydelse är ålderssammansättningen hos det nuvarande apparatbeståndet. Det stora antalet apparater som tillfördes marknaden under åren 1958—1962 beräknas vara förbrukade i slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet. Från allmänhetens sida är det därför ett intresse att få kännedom om tidpunkten för införande av färgsändningar så att apparatinköpen kan rättas härefter.

Av det sagda framgår att skäl talar för ett klarläggande och ett fixerande av tidpunkten för införande av färg-TV. Utskottet finner dock, att ytterligare analyser av såväl teknisk som samhällsekonomisk art erfordras, innan riksdagen binder sig för en bestämd tidpunkt. Riksdagsbeslutet måste dock komma i god tid och senast minst två år före införande av färg-TV.

Utskottet vill med hänsyn härtill föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära att frågan om införande av svensk färg-TV i såväl program 1 som program 2 göres till föremål för fortsatta överväganden och att förslag i ärendet snarast möjligt föreläggs riksdagen. Av vikt är i sammanhanget att samråd sker med våra nordiska grannländer.

I motionerna I: 774 och II: 949 har yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att distributionsnätet vid utbyggnaden för det

andra televisionsprogrammet även utbygges i syfte att möjliggöra sändning av färgtelevision. Såsom i det föregående framhållits kommer genom den i propositionen föreslagna utbyggnaden att så ske, varför någon särskild framställning härom från riksdagens sida inte torde vara erforderlig. Nämnda motionsyrkande avstyrkes därför.

I fråga om *ljudradions utbyggnad* erinras om tillkomsten av ett andra program under år 1956, inledandet av de s. k. melodi- och nattradiosändningarna under år 1961 och utbyggnaden av en tredje programkanal med beräknat ianspråktagande i full utsträckning kring årsskiftet 1966/67.

De av radioutredningen och Sveriges Radio framlagda utvecklingsplanerna för ljudradions riks- och regionalprogram siktar till ytterligare ökning av sändningstiden. Sveriges Radios förslag innebär sålunda, att de årliga sändningstiderna i riksprogrammen fram t. o. m. budgetåret 1971/72 ökar med närmare 2 800 timmar och de årliga sändningstiderna i regionalradion med ca 2 700 timmar. Departementschefen framhåller i anslutning härtill att det inte är möjligt att i dagens läge ta ställning till i vilken takt och i vilken utsträckning planerna lämpligen bör förverkligas. Utskottet delar denna uppfattning. Frågan om utökning av de olika programmen torde således få bedömas successivt i samband med den årliga prövningen av radioföretagets medelsbehov.

I fråga om Sveriges Radios medelsbehov för nästa budgetår avseende ljudradions allmänna programverksamhet säger sig departementschefen vid sina överväganden ha beaktat behovet av en viss ökning av sändningstiderna i riks- och regionalprogrammen samt behovet av en konsolidering i olika hänseenden av programverksamheten. Med hänsyn härtill beräknas för budgetåret 1967/68 ett belopp av 87,5 milj. kr., vilket innebär en uppräkning med 11,2 milj. kr. i förhållande till vad som upptagits för innevarande budgetår. Beloppet inrymmer sedvanligt tillägg för löne- och prisstegringar.

Vidkommande frågan om *kostnader och finansiering* med avseende på de i propositionen framlagda förslagen erinras om att bemyndigande nyligen lämnats departementschefen att tillkalla särskilda sakkunniga för utredning av bl. a. frågan om en eventuell reklamfinansiering. Propositionen utgår från att — i avvaktan på resultatet av ifrågavarande utredning — rundradioverksamheten liksom hittills helt skall finansieras med licensmedel. Skolprogramverksamheten och programverksamheten till utlandet skall dock även i fortsättningen finansieras med särskilda över riksstaten anvisade medel. I fråga om licenssystemets fortsatta utformning föreslås följande.

Principen ett hushåll — en licens ges en vidare tillämpning genom att nuvarande licenser ersätts med en kombinerad ljudradio- och TV-licens knuten till innehavet av TV-mottagare. Förutom den kombinerade licensen skall finnas en särskild ljudradiolicens, som skall lösas av hushåll med enbart radiomottagare.

Den föreslagna kombinerade licensavgiften skall erläggas kvartalsvis, medan den särskilda ljudradiolicensen — liksom i fråga om nuvarande radiolicens — betalas vid ett betalningstillfälle per år. Den särskilda bilradiolicensen slopas. Den föreslagna befrielsen avser dock inte radioapparater i fordon, som i huvudsak används i yrkesmässig trafik. För dessa apparater löses även i fortsättningen en särskild licensavgift i likhet med vad som på licensområdet i övrigt gäller för radio- och TV-mottagare, som finns på arbetsplatser etc. och som alltså inte är anknutna till bostaden-hushållet. De angivna förändringarna i licenssystemet avses ske i samband med de höjningar av licensavgifterna som föreslås av departementschefen.

Utskottet biträder till alla delar Kungl. Maj:ts förslag i förevarande avseenden.

Såsom departementschefen framhållit föreligger inte längre någon anledning att hålla de båda etermedierna ekonomiskt åtskilda. En ordning synes i stället böra gälla, som innebär att av de samlade licensmedel som inflyter vardera mediet tilldelas de belopp, vilka med hänsyn till programverksamheten bedöms erforderliga. Eventuella överskott tillförs en gemensam, av televerket förvaltdad fond för att kunna användas för de båda mediernas behov under andra år, då de löpande inkomsterna inte förslår att täcka utgifterna. Sålunda reserverade medel bör liksom hittills kunna utnyttjas av televerket såsom rörelsemedel mot erläggande av ränta, vilken tillförs fonden. Med en sådan gemensam disposition av licensmedlen undviks de olägenheter, som följer med den nuvarande uppdelningen av dessa och som består i att ett underskott för det ena mediet kan nödvändiggöra en höjning av licensavgiften samtidigt som det andra mediet kan uppvisa överskott.

För televisionens del beräknas intäkterna av de nuvarande TV-licenserna — inklusive vissa ränteinkomster — för nästa budgetår uppgå till ca 246 milj. kr. Med kalkylerade kostnader om 216 milj. kr. skulle därmed uppstå ett överskott för 1967/68 på omkring 30 milj. kr., vilket i motsvarande mån ökar behållningen av de från tidigare år ackumulerade överskottsmedlen. En viss minskning av denna behållning följer å andra sidan av det tilläggsanslag på 7 milj. kr., som för innevarande budgetår föreslås tilldelat televerket. Behållningen vid utgången av budgetåret 1967/68 beräknas under angivna förutsättningar utgöra ca 323 milj. kr. — För ljudradios del beräknas intäkterna av den nuvarande radiolicensen — inklusive vissa ränteinkomster — för sistnämnda budgetår till ca 105 milj. kr. Eftersom samtidigt kostnaderna uppskattas till ca 125 milj. kr. och behållningen av de från tidigare år ackumulerade ljudradiolicensmedlen utgör ca 6 milj. kr., behövs för ljudradion under budgetåret 1967/68 ett tillskott av ca 14 milj. kr.

Såsom i propositionen framhållits är de fonderade TV-licensmedlen avsedda att användas för den nu aktuella utbyggnaden. Fram till tidpunkten för omläggningen av licenssystemet bör det tillskott av licensmedel som

fordras för ljudradion lämpligen också täckas av dessa medel. Intäkterna av nuvarande licensavgifter kan tillsammans med de fonderade licensmedlen beräknas täcka kostnaderna för programverksamhet och utbyggnad fram till år 1969. Den därefter följande utbyggnaden av programverksamheten får sålunda vid ett bibehållet finansieringssystem täckas med löpande licensintäkter. Detta medför behov av en successiv höjning av licensavgifterna. Erforderlig avgift i anslutning till starten av TV 2 har vid nuvarande pris- och lönenivå beräknats till 40 kr. per kvartal, vilket jämfört med nu gällande licensavgifter (100 resp. 35 kr./år) motsvarar en höjning med 25 kr. per år. Den särskilda ljudradiolicensen bör från samma tidpunkt fastställas till 50 kr. per år.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag.

De i motionerna I: 773 och II: 946 framställda yrkandena om att radio-TV:s utveckling och målsättning frikopplas från beslut om licensavgifterna avstyrkes under hänvisning härtill.

Ej heller kan utskottet biträda vad i motionerna I: 779 och II: 948 anförts rörande licensavgifternas beräkning och storlek m. m.

I motionerna I: 777 och II: 950 har yrkats att kommunerna helt befrias från radio-TV-licens för skolapparater. Därest så skulle ske bör detta enligt utskottets uppfattning komma till stånd genom att ett särskilt anslag under åttonde huvudtiteln efter vederbörlig prövning av Kungl. Maj:t anvisas för täckande av bidrag till kommunerna för dessa kostnader. Utskottet anser sig följaktligen inte kunna tillstyrka motionerna.

Inte heller har utskottet funnit sig berett att tillstyrka det i motionerna I: 778 och II: 952 framlagda yrkandet att licensavgift skall kunna avkrävas apparatinnehavare endast för mottagningsapparat och ej till denna anslutna extra högtalare. Frågan härom torde komma att övervägas i samband med förberedelserna för den förestående omläggningen av licenssystemet.

Vidkommande det i motionerna I: 780 och II: 953 framlagda yrkandet att den kombinerade TV- och ljudradiolicensen skall kunna betalas i förväg för helt år vill utskottet framhålla att möjlighet till helårsbetalning av licenserna redan nu föreligger. Enligt vad utskottet erfarit torde även framtiden så bli fallet. Någon särskild framställning i ämnet från riksdagens sida synes därför inte erforderlig.

Utskottet avstyrker likaledes yrkandet i motionen I: 786 att övergång till kombinerad licens och slopande av bilradiolicensen snarast bör ske under bibehållande av nu gällande licensavgifter.

Vad i motionerna I: 340 och II: 414 anförts rörande angelägenheten av att etermediernas roll i barns och ungdoms hemmiljö utreds finner utskottet värt beaktande. Enligt vad utskottet erfarit har vissa experimentella undersökningar på hithörande område utförts genom Sveriges Radios försorg. Utskottet anser sig kunna utgå från att fortsatta undersökningar såväl

på detta område som beträffande exempelvis filmens inverkan kommer till stånd samt att i samband härmed jämte de allmänna programundersökningar m. m. som utförs ytterligare material framtas som kan tjäna till ledning vid bedömningen av de aktualiserade spörsmålen. Vidare förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t uppmärksammat följer utvecklingen samt föranstaltar om den utredning som därvid eventuellt befinner sig påkallad.

Vad departementschefen i förevarande sammanhang i övrigt anfört och förordat har inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Utskottet hemställer,

1. att motionen II: 958 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. att motionerna I: 774 och II: 949, såvitt de avser distriktsorganisationen, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

3. att motionerna I: 774 och II: 949, såvitt de avser särskilt organ för kostnadskontroll och räntabilitetsstudier inom Sveriges Radio, icke må av riksdagen bifallas;

4. att motionerna I: 773 och II: 946, såvitt de avser att Sveriges Radio bör överta samtliga nyhetssändningar från TT, icke må av riksdagen bifallas;

5. att motionerna I: 773 och II: 946, såvitt de avser att radio-TV helt förankras i samhället och de folkliga organisationerna, icke må av riksdagen bifallas;

6. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 773 och II: 946 samt I: 782 och II: 954 ävensom med bifall till motionerna I: 774 och II: 949, I: 781 och II: 956 samt I: 783 och II: 955, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, besluta att antalet ledamöter i radionämnden skall vara sju samt att en ledamot skall vara erfaren jurist;

7. att riksdagen må, med avslag å motionerna I: 779 och II: 948, nämnda motioner såvitt nu är i fråga, besluta att radionämnden skall utses av Kungl. Maj:t;

8. att motionerna I: 775 och II: 957 samt I: 787 och II: 961, icke må av riksdagen bifallas;

9. att motionerna I: 783 och II: 955, såvitt de avser särskild avdelning för religiösa program jämte särskilt programråd härför samt skrivelse till Kungl. Maj:t, icke må av riksdagen bifallas;

10. att motionerna I: 785 och II: 947 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

11. att motionerna I: 784 och II: 951, såvitt de avser särskild rundradio, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

12. att motionerna I: 774 och II: 949, såvitt de avser bestämmelse rörande skyldighet för Sveriges Radio att sända undervisningsprogram, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

13. att motionerna I: 784 och II: 951, såvitt de inte berörts under punkten 11., icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

14. att motionerna I: 773 och II: 946, såvitt de avser Sveriges Radios egenproduktion, icke må av riksdagen bifallas;

15. att motionerna I: 774 och II: 949 samt I: 781 och II: 956, samtliga motioner såvitt de avser begränsning av Sveriges Radios egenproduktion samt beställningar hos s. k. fria producenter, icke må av riksdagen bifallas;

16. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 774 och II: 949 samt I: 781 och II: 956, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, samt motionerna I: 776 och II: 959 ävensom II: 960, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört om införande av färgtelevision;

17. att motionerna I: 774 och II: 949, såvitt de avser skrivelse till Kungl. Maj:t rörande möjligheter till sändning av färgtelevision, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

18. att motionerna I: 773 och II: 946, såvitt de avser licensavgifterna, icke må av riksdagen bifallas;

19. att motionerna I: 777 och II: 950 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

20. att motionerna I: 778 och II: 952 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

21. att motionerna I: 780 och II: 953 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

22. att motionen I: 786 icke må av riksdagen bifallas;

23. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 340 och II: 414, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört beträffande den i motionerna begärda utredningen;

24. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 779 och II: 948 samt I: 781 och II: 956, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet — utöver vad som följer av bifall till utskottets hemställan under momenten 16. och 23. — anfört rörande rundradioverksamhetens organisation och fortsatta utveckling samt licensavgifterna för televisionen och ljudradion;

25. att riksdagen må till Rundradioanläggningar på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1966/67 på kapitalbudgeten under televerkets fond anvisa ett investeringsanslag av 4 500 000 kr.;

26. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 779 och II: 948, nämnda motioner såvitt nu är i fråga, medge att televerket lämnas i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 21 oktober 1966 förordade beställningsbemyndiganden.

Stockholm den 9 december 1966

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Ivar Johansson, Fritz Persson, fru Waltheim, herrar Mårtensson, Bertil Petersson, Kaijser, Eric Gustaf Peterson, fru Myrdal, herrar Dahlén, Wååg, Sundin, Nyman och Strandberg; samt

från andra kammaren: herrar Bohman, Karlsson i Olofström, Blidfors, Ståhl, Almgren, fru Lewén-Eliasson, fröken Elmén, fröken Olsson, herrar Johansson i Norrköping, Gustafsson i Kårby, Fagerlund, Björkman, Nelander och Lindahl.

Reservationer

1) av herrar *Kaijser, Strandberg, Bohman* och *Björkman*, vilka ansett dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 14, som börjar med »Det i» och slutar med »denna del», bort ha följande lydelse:

»Det i motionerna I: 779 och II: 948 framförda yrkandet att radionämnden skall utses av riksdagen anser utskottet ligga väl i linje med den mera självständiga ställning som radionämnden förutsätts få. Då det måste vara en av radionämndens uppgifter att söka se till att radioföretaget bedriver sin verksamhet utan inflytande från regeringen är det också en naturlig konsekvens att radionämnden utses av riksdagen själv och inte av Kungl. Maj:t. Utskottet tillstyrker alltså motionerna i denna del.»

dels ock att utskottets hemställan under 7. bort ha följande lydelse:

»7. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 779 och II: 948, nämnda motioner såvitt nu är i fråga, besluta att radionämnden skall utses av riksdagen;»

2) av herrar *Kaijser, Eric Gustaf Peterson, Dahlén, Nyman, Strandberg, Bohman, Ståhl*, fröken *Elmén*, herrar *Björkman* och *Nelander*, vilka ansett

dels att den del av utskottets yttrande, som på s. 8 börjar med »I förevarande» och på s. 11 slutar med »centrala programledningarna», bort ha följande lydelse:

»I förevarande proposition har departementschefen framlagt förslag om riktlinjer för rundradions fortsatta verksamhet och därvid också presenterat en plan för utbyggnad av ett andra televisionsprogram med start vid årsskiftet 1969/70.

Därvid har utgångspunkten varit att all rundradioverksamhet skall handhas av ett monopolföretag och finansieras med licensmedel.

År 1962 utfärdades tilläggsdirektiv till den då sittande radioutredningen varigenom utredningen anmodades att även behandla frågan om televisionens framtid. I dessa direktiv förutsattes att ett andra TV-program skulle starta under senare delen av 60-talet. I direktiven slogs uttryckligen fast att det nuvarande statsmonopolet för rundradiosändningar skulle bestå, och reklamfinansiering avvisades. Under riksdagsbehandlingen tog den socialdemokratiska riksdagsmajoriteten mycket bestämt avstånd från en mer förutsättningslös utredning — en utredning som skulle få pröva de viktiga principfrågorna samt reklamfrågan.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 14 oktober 1966 har departementschefen emellertid tillsatt en utredning om reklamens roll i samhället och bl. a. just TV-reklamen. Denna utredning skall således behandla ett av de viktiga problem som man från höger och folkpartihåll redan år 1962 ville att radioutredningen skulle få ta upp — ett förslag som alltsedan dess riksdagsmajoriteten motsatt sig. När detta krav nu plötsligt framföres av den socialdemokratiska regeringen sker det i ett så stort och allmänt sammanhang att en belysning av TV-reklamen inte kan komma att föreligga förrän efter beslutet om organisationen av TV.

Detta märkliga handläggande av en stor och viktig fråga resulterar i ett allmänt försenande av TV 2. Det leder till en betydande oklarhet i finansieringsfrågorna. Det vittnar om en betydande brist på framsynthet och vilja till långsiktig planering.

Genom att dogmatiskt vidhålla monopolprincipen har Kungl. Maj:t inte bara fört åt sidan en reform av stor principiell innebörd utan också försvårat en välmotiverad och av allmänheten länge väntad utbyggnad av televisionens och radions verksamhet. De praktiska svårigheter som vidlåder

en planerad utbyggnad av rundradioverksamheten inom statsmonopolets ram illustreras inte minst av den osäkerhet, för att inte säga förtegenhet, med vilken de ekonomiska kalkylerna i propositionen behandlats.

Radioutredningen beräknade för sin del att den planerade utbyggnaden skulle medföra avsevärda licenshöjningar. För att täcka utgifterna beräknade man att licensavgiften åren 1974—1975 skulle uppgå till 270 kronor.

Flera remissinstanser, däribland Sveriges Radio och telestyrelsen, anförde betänkligheter mot hållbarheten i dessa beräkningar. Dessa båda instanser ansåg det sannolikt att betydligt högre licensavgifter än de av utredningen förordade måste uttagas för att täcka kostnaderna för utbyggnaden av ett andra TV-program. I propositionen skjuter departementschefen problemet på framtiden genom att endast tala om kostnaderna i ett initialskede och gör gällande att den nya radio- och TV-licensen blott skulle behöva höjas med 25 kronor för helt år. Samtidigt lämnar han öppet vad den verkliga kostnaden kommer att bli i ett utbyggt skede. Att licensavgifterna inte kommer att stanna under 300 kronor förefaller ganska uppenbart. Hushåll med mera blygsamma inkomster kommer att få svårigheter att orka med en sådan avgift. Det kan inte vara rimligt att genom alltför höga licensavgifter göra TV svårtillgänglig för vissa samhällsgrupper, exempelvis pensionärer. Avgifter av denna storlek kan komma att påverka tillväxttakten i fråga om antalet TV-licenser och därmed ytterligare rubba de redan tidigare osäkra kalkylerna.

Till detta kommer att licensinnehavarna får räkna med ökade kostnader i samband med köp av tillsatser för att kunna ta emot TV 2 samt betydande investeringar i samband med introduktion av färg-TV, vilken för färgmottagning förutsätter nya TV-apparater. De investeringskostnader som snabbt tränger sig på blir av den storleksordningen att de har en påtaglig samhällsekonomisk innebörd.

Det råder allmän enighet om att konkurrens på tidningsmarknaden är en väsentlig förutsättning för att pressen skall kunna fylla sin uppgift och medborgarna få en mångsidig nyhetsförmedling. Konkurrensen innebär en garanti härför. Det finns ingen anledning att anlägga en rakt motsatt uppfattning när det gäller etermedierna.

Förekomsten av flera från varandra oberoende radio-TV-företag skulle skapa bättre förutsättningar för en fri och allsidig opinionsbildning och samhällsdebatt. Ett enda statligt företag med monopolställning innebär i dessa avseenden påtagliga risker för ensidighet, även om en viss konkurrens mellan olika programledningar ordnas. Ett fåtal människor bestämmer vilka nyheter som skall bevakas, hur de skall kommenteras och vilka personer som skall släppas fram. Det är ofrånkomligt att personliga värderingar, medvetet eller omedvetet, präglar en sådan verksamhet. Fullständig opartiskhet är visserligen omöjlig att uppnå. Men redan förekomsten av två självständiga konkurrerande företag med målsättning att var för sig ge

så allsidig bild av verkligheten som möjligt innebär en klar förbättring i detta avseende. Urvalet av åsikter, nyheter och information blir rikare. Olika grupper inom samhället får lättare att komma till tals. Vid vägran av det ena företaget kan man vända sig till det andra.

Risken för ensidighet hos monopolet finns givetvis inte bara beträffande nyheter och samhällsreportage. Den gäller lika väl litteratur, musik, teater och underhållning. På en del av dessa områden är radions och televisionens ställning ganska dominerande. Någon »objektivitet» kan givetvis aldrig skapas. Men konkurrens mellan fristående företag skulle väsentligt öka möjligheterna för ett brett och mer allsidigt utbud. De många människor som behöver få framträda i radio-TV för att slå igenom — musiker, skådespelare, författare etc. — får därmed också reella valmöjligheter.

Genom konkurrens skapas över hela fältet helt andra förutsättningar för en bättre programproduktion än vad fallet kan bli även med olika programledningar inom ett i realiteten hårt sammanhållet och enhetligt lett företag. För radion och televisionen liksom för andra massmedia krävs beredskap att bryta det invanda, vilja och förmåga att satsa på nya initiativ. Detta är knappast egenskaper som kan tillgodoses i ett stort monopolföretag. För de mer än tusen anställda inom radio-TV-branschen medför förekomsten av flera företag, med oberoende ledning, klart förbättrade förhållanden. Dessa människor blir inte längre för sin yrkesverksamhet beroende av en enda arbetsgivare. Detta har viktiga konsekvenser också för programpolitiken: det stimulerar till en större självständighet och initiativkraft.

Förekomsten av flera företag innebär också att man motverkar Sveriges Radios utveckling till ett tungrott och byråkratiserat jätteföretag inom branschen. Varje jätteföretag som inte har att arbeta under konkurrens innebär risker för otillräckligt kostnadsansvar. Konkurrens skapar incitament för rationellare metoder, ett mer effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser. Utomordentligt starka skäl talar därför enligt vår uppfattning för ett upphävande av systemet med ett enda statligt företag i monopolställning och för inrättande av ett friare system.

Ett nytt helt självständigt företag som arbetar under konkurrens och med levande kostnadsansvar skulle med all säkerhet kunna finna nya vägar inom den svenska televisionen, ge uppslag för nya och mer rationella metoder och kanske också göra en satsning på väsentligt mer programtid än vad departementschefens beräkningar ger utrymme för.

Kungl. Maj:ts förslag är också kortsiktigt i den meningen att man endast inriktar sig på TV 2. Mycket talar dock för att vi redan under 1970-talet måste överväga ett TV 3.

Dessbättre förhåller det sig inte alldeles så, som departementschefen vill ge ett intryck av, att det utrymme som kan stå till vårt förfogande i etern är bundet en gång för alla till Stockholmsplanen 1961. Redan ett mer tekniskt fullgånget utnyttjande av de frekvenser som där tilldelades oss skulle

kunna ge utrymme för fler program. Dessutom kommer med stor sannolikhet nya tekniska rön att inom en tämligen nära framtid ge oss väsentligt vidgat utrymme i etern. Under dessa omständigheter bör det radio-TV-system som skapas vara *flexibelt*; det bör lätt kunna anpassas till de nya förutsättningar som kan råda och de nya krav vi kan ställa på verksamheten. Kungl. Maj:ts förslag innebär i detta avseende en låsning till ett redan i dag föråldrat statsmonopolsystem, försvarligt i en tid då det endast fanns en programmöjlighet men föga utvecklingsbart och inte tillräckligt befrämjande för en allsidig och stimulerande programproduktion.

Av motståndarna till en från statsmakterna fristående radio- och televisionsverksamhet har ofta anförts att reklamfinansiering skulle medföra en obehörig påverkan på programutformningen. Man har därvid pekat på den amerikanska televisionen.

Som av motionärerna tidigare framhållits kan och bör verksamheten uppbyggas så att reklamfinansieringen är helt skild från själva programproduktionen och inte ges möjlighet att påverka dennas utformning. Vad därvid åsyftats är närmast en uppläggning i enlighet med vissa europeiska system, vilka fungera enligt stränga och detaljerade regler på ett sätt som visar att det generaliserande talet om programmets kommersialisering i en fri radio och TV helt saknar grund.

Planeringen måste i första hand inriktas på att skapa ramarna för ett självständigt företag för TV 2. Hur dessa ramar exakt skall utformas är här inte platsen att ange; detta bör bli föremål för övervägande av en snabbt arbetande expertutredning. En rad olika förslag hur man kan ordna ett sådant system har framförts i den allmänna debatten. I detta sammanhang vill utskottet endast kortfattat ange några principer som utskottet anser bör vara vägledande vid uppbyggande av det nya systemet.

Statsmonopolet upphör. Koncession för TV 2 ges till ett gentemot statsmakterna fristående och av Sveriges Radio oberoende företag. För att förhindra att detta blir dominerat av en enda politisk eller ekonomisk maktgruppering bör särskilda bestämmelser stipuleras vid starten av och gälla för aktieteckningen i bolaget. En naturlig möjlighet är att press och folk-rörelser får förvärva huvudmannskapet för ett sådant fristående radio-TV-företag. TV 2-företaget skall arbeta under samma regler för opartiskhet och ansvar som gäller för Sveriges Radio eller kommer att gälla då nya radioansvarighetslagen trätt i kraft.

TV 2-företaget må finansiera sin verksamhet genom försäljning av reklamtid. Frågan om lokala eller regionala TV-företags eller radioföretags möjlighet att likaledes försälja reklam bör bli föremål för särskild utredning. Därvid bör bl. a. hänsyn tas till verkningarna på dagspressens ekonomiska villkor och önskvärdheten att inte alltför plötsliga och genomgripande förändringar inträder. Tidningsföretagens möjligheter att bli intressenter i TV-företag och därigenom uppnå vissa ekonomiska fördelar

bör beaktas. Vissa regler bör gälla för annonseringen. Reklam bör endast få förekomma mellan olika program eller i sammanhängande programblock. Reklamen skall således klart åtskiljas från den övriga programverksamheten. Den skall presenteras på ett sådant sätt att allmänheten inte svävar i tvivelsmål om att det rör sig om annonsering. Det får inte förekomma att ett visst program bekostas eller understöds av en viss annonsör eller annan person.

Genom dessa och andra preciserade regler för reklamverksamheten och de befogenheter som bör ges en statlig myndighet för kontroll att reglerna efterlevs undviks de risker som eventuellt kan vara förenade med reklamfinansierad radio—TV. Annonsörerna får inget inflytande över programproduktionen och man slipper reklam såsom störande inslag.

Med den här förordade organisationen får inte heller företagens styrelse och finansärer inflytande över programverksamheten. Denna bör med samma oberoende och självständighet ledas av företagens chef som f. n. är fallet med radiochefen i Sveriges Radio. Han bör alltså vara bunden av de regler för opartiskhet och ansvar som är betingelsen för TV-koncessionen. Samma regler vilka gäller för det statliga företaget bör gälla för nytillkommande.

Slutligen bör påpekas att radio-TV-företag av här skisserad typ självfallet har att täcka sina egna kostnader, däribland full ersättning till televerket. Härav följer att ett sådant företag inte kommer att belasta apparatinnehavarna med ökade licensavgifter, varför utskottet inte heller kan biträda vad departementschefen i denna del anfört.

Utbyggnaden av TV-2 i enlighet med de riktlinjer som ovan angivits är endast första steget på vägen mot friare konkurrens på radio-TV-området. Riktlinjerna för den fortsatta utbyggnaden av rundradion bör tillvarata alla de möjligheter till ökad konkurrens som den tekniska utvecklingen erbjuder. De TV-kanaler som tilldelats Sverige medger samtidig sändning av tre å fyra rikstäckande TV-program. För ljudradions del har radioutredningen förordat s. k. kanalklyvning, varigenom sändningsmöjligheterna fördubblas. Dessutom frigöres radiosändare för mellan- och kortvåg, när ljudradion täcker hela landet via ultrakortvågskanaler. Den tekniska utvecklingen innebär alltså att allt flera möjligheter successivt erbjuds för sändningar inom landet. Härtill kommer att möjligheterna att även från utlandet kanske inom en femårsperiod anordna direkta sändningar från rymdsatelliter till hushållens TV-mottagare kan medföra en radikalt ändrad situation inom etermediasektorn.

Svenska tidningsutgivareföreningen har framfört förslag att tidningspressen skall få ta huvudansvaret för ett programbolag mot att den avstår från ägarinflytande i Sveriges Radio. Detta uppslag är värt att pröva. Det är uppenbart att pressens intressen och särskilda förutsättningar måste ingående beaktas vid den spridning av radio- och TV-kanaler på flera företag, som vi anser bör komma till stånd.

En utredning bör tillsättas med uppgift att skyndsamt utarbeta förslag om *dels* ett från Sveriges Radio fristående reklamfinansierat företag för program 2 i TV, organiserat enligt här angivna riktlinjer, *dels* en fortsatt spridning av radio- och TV-kanaler på flera företag med beaktande av de möjligheter som den tekniska utvecklingen erbjuder.»

dels att följande stycken i utskottets yttrande bort utgå, nämligen på s. 13. »Vad departementschefen anfört härom har ej givit utskottet anledning till erinran liksom ej heller uttalandena rörande *långtidsplanering och byggnadsärendenas handläggning.*»

på s. 13. »Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och har inte heller något att erinra mot förslaget att styrelsen även i fortsättningen skall ha ett odelat ansvar för företagets verksamhet och alltjämt bestå av 11 ledamöter.»

på s. 18. »Utskottet har nu i förevarande sammanhang inte funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts sålunda framlagda förslag.»

på s. 21. »Utskottet biträder till alla delar Kungl. Maj:ts förslag i förevarande avseenden.»

på s. 22. »Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag.»

på s. 22. »Ej heller kan utskottet biträda vad i motionerna I: 779 och II: 948 anförts rörande licensavgifternas beräkning och storlek m. m.»

dels ock att utskottets hemställan under 24. bort ha följande lydelse:

»24. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 779 och II: 948 samt I: 781 och II: 956, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet — utöver vad som följer av bifall till utskottets hemställan under momenten 16. och 23. — anfört rörande rundradioverksamhetens organisation och fortsatta utveckling samt licensavgifterna för televisionen och ljudradion;»

3) beträffande bilradiolicensen (moment 22) av herr *Strandberg*.

4) beträffande beställningsbemyndigandet (moment 26) av herr *Strandberg*.

Särskilda yttranden

1) av herrar *Ivar Johansson, Kaijser, Eric Gustaf Peterson, Dahlén, Sundin, Nyman, Strandberg, Bohman, Ståhl*, fröken *Elmén*, herrar *Gustafsson* i Kårby, *Björkman* och *Nelander*, vilka anfört:

»Den proposition som förelagts riksdagen angående rundradions fortsatta verksamhet innehåller i väsentliga delar helt andra förslag än radioutred-

ningens. Det hade därför varit av stort värde att innan riksdagen måste fatta beslut få ta del av remissmyndigheternas åsikter jämväl om här föreliggande förslag. Som ärendet nu blivit upplagt är man helt lämnad i okunighet om hur remissmyndigheterna skulle ha reagerat. Detta är uppenbarligen ägnat att försvåra för riksdagen att ta en tillräckligt väl genomtänkt position. Riksdagens möjligheter att tränga djupare in i problemet har ytterligare försvårats genom att propositionen inte lagts på riksdagens bord förrän så sent som den 3 november 1966.

Behandlingen av dessa viktiga problem har därför måst ske under presen av en alltför knappt tillmätt tid. Med hänsyn till de betydande investeringar som det andra TV-programmets introducerande för med sig hade det f. ö. varit av värde att kunna se dessa investeringar mot bakgrunden av den finansplan och den nationalbudget som kommer att föreligga vid början av nästa år.»

2) av herrar *Kaijser, Eric Gustaf Peterson, Dahln, Nyman, Strandberg, Bohman, Ståhl*, fröken *Elmén*, herrar *Björkman* och *Nelander*, vilka anfört:

»Departementschefen har i förevarande proposition anmält, att framförda förslag om programverksamheten på utbildningsområdet och likartade spörsmål bör prövas i samband med att vissa förslag om vuxenutbildningens framtida utbyggnad beräknas komma att framläggas till 1967 års riksdag. Enligt vår uppfattning är det angeläget att följande synpunkter därvid beaktas.

Behovet av utbildning är stort på alla områden. Förutom för det allmänna skolväsendet torde eterburen undervisning i ökad omfattning främst komma att efterfrågas av olika kategorier vuxenstuderande. Att behovet av för vuxna särskilt avpassad undervisning är betydande dokumenterades inte minst av det stora intresse det s. k. radiouniversitetets ettbetygskurs i statskunskap rönste. Flera sådana kurser i olika ämnen och på skilda nivåer bör enligt vår mening snarast möjligt komma till stånd i både radio och TV. Motioner med yrkanden om ett radio-, TV- och korrespondensuniversitet väcktes vid 1965 års riksdag men avstyrktes med hänvisning till förevarande proposition. Snara åtgärder måste nu vidtas för att bättre än hittills utnyttja radions och televisionens möjligheter i utbildningssyfte.

Också för fortbildning, vidareutbildning eller återinträde i arbetslivet kan särskilda utbildningsprogram sändas. Av vikt är att sändningstiden för dessa programtyper utökas.

På ett speciellt område kan radions och televisionens möjligheter komma att få stor betydelse. Eterburen undervisning kan möjliggöra för glesbygder, öar eller andra mindre lättillgängliga bygder att få behålla sina skolor, varigenom långa skolskjutsvägar eller internatsvistelse kan undvikas. Erfarenheterna från »School of the Air» i Australien och liknande anordningar i andra länder bör tillvaratagas.

Redan radioutredningen framhöll rundradions stora utvecklingsmöjligheter på utbildningsområdet. Genom s. k. kanalklyvning skulle 3 nya FM-kanaler kunna tillkomma, varigenom ytterligare bildnings- och utbildningsprogram skulle kunna sändas i en särskild rundradio, vilken utredningen föreslog borde införas. Vi finner det angeläget, att en utredning i detta syfte snarast möjligt kommer till stånd. Möjligheterna att sända regionala och lokala utbildnings- och studieprogram i radio och TV bör därvid också utredas.»

3) av herrar *Kaijser, Eric Gustaf Peterson, Dahlén, Sundin, Nyman, Strandberg, Bohman, Gustafsson* i *Kårby, Björkman* och *Nelander*, vilka anförde:

»I anslutning till förevarande proposition har väckts ett par motioner nr I: 783 och II: 955, i vilka bl. a. yrkats att en särskild avdelning med tillräckliga personalresurser skapas för de religiösa programmen inom radio-TV. Utskottsutlåtandet hävdar att det torde få ankomma på företagens ledning att inom den ram för programverksamhetens allmänna inriktning och utformning som anges i avtalet mellan staten och företaget pröva härmed sammanhängande frågor.

Många önskemål har framkommit om att man — utöver traditionella andakter och gudstjänster — jämväl skall få religiösa debattprogram, liksom reportage för belysning av engagemang i ungdoms- och socialvård, av kristen studieverksamhet, av samverkan mellan samfundet, av utbildnings- och biståndsverksamhet i utvecklingsländerna, av kyrkans och samfundets söndagsskol-, barn- och ungdomsverksamhet etc.

Med hänsyn till de kristna samfundens omfattande verksamhet i vårt land och andra länder är det därför av största vikt, att de religiösa programmen ges samma resurser som tillkommer övriga självständigt arbetande avdelningar inom Sveriges Radio. F. n. finns inom Sveriges Radio ett mycket begränsat antal programtjänstemän för de religiösa programmen. Mot bakgrund av vad sålunda anförts om samfundens verksamhet samt det faktum att de religiösa programmen har en så stor lyssnarfrekvens är det enligt vår mening angeläget att ledningen för Sveriges Radio/TV tar största möjliga hänsyn till här berörda intressen, såväl i fråga om organisation som programverksamhet. Emellertid synes de anförda önskemålen uppenbarligen kunna tillgodoses dels genom avtalet mellan staten och Sveriges Radio och dels genom interna åtgärder.»